

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

HÄRKÄTIE

Päätarina: Sabinan kadonnut raha

Sabina on kadottanut rahansa. Sabina uskoo, että se tuo hänelle onnen ja ilman sitä hän ei voi elää rauhassa, missään. Mutta missä se on, kuka sen vei? Sabina etsii kotiaan, paikkaa, jossa on rauha, jossa on hiljaisuus. Ei hän ihmisiä karta, ei toki, mutta jokainen tarvitsee paikan, jossa sielu lepää. Vaikka vain hetken. Sellaista paikkaa ei koskaan unohda ja sinne mieli voi matkata lepäämään, vaikka maapallon toiselta puolelta asti.

Sabina on Turussa ja lukee Turun akatemian väitöskirjasta vuodelta 1769, että raha on löytynyt Tammelassa. On siis lähdeittävä Härkätietä kulkemaan.

Myös Ruotsista kuulemma on raha löytynyt, sen ovat voineet kuninkaalliset tuoda vaikka Hämeen linnaan – on siis kuljettava perille asti. Sabina matkaa ajasta ja paikasta toiseen etsien ja näkee ja kuulee tarinoita elämästä ja kuolemasta, mutta onko kukaan kuullut hänen rahastaan?

Jokioisten museorautatie: Aavejuna

Valoisana kesäyönä, kun usva nousee Minkiön suon kuolleiden kelojen lomasta ja verhoaa Jokioisten Museorautatien ratapenkan, saattaa suolla kuulla höyryveturin pillin aavemaisen vihellyksen. Sumun hieman hälvetessä voi nähdä ohi kulkevan höyryveturin hahmon.

Jos vielä sattuu seisomaan kapeiden kiskojen vieressä, yön hiljaisuuden täyttää vaimea höyryveturin puuskutus ja kiskojen kolke. Moni kertoo tarinoita aavejunasta, mutta harva on sitä nähnyt tai kuullut sen hiljaista yötä halkovan vihellyksen.

Kerrotaan, että aavejuna kulki ensimmäistä kertaa syyskuun 1906 Minkiön junaryöstön jälkeen. Vai oliko se joulukuun 1908 kauhean onnettomuuden jälkeen, jolloin juna putosi raiteilta ja oli suistua 12 metriä korkealta Jokioisten rautatiesillalta Loimijokeen?

Joku kertoo nähneensä veturin perässä matkustajavaunun, jonka päätysillalla seisoo tumma-asuinen, lierihattuinen nainen. Toinen kertoo haistaneensa vienon savun tuoksun, mutta useimmat ovat vain kuulleet veturin kimeän vihellyksen pimeydestä.

Hämeen Härkätie: Maire Letkulla

Leskirouva Mairin aviomies Martti löytyi kuolleena nojaamassa graniittista holvikaarta vasten. Eräänä päivänä hän näki Martin kuvajaisen holvikaarissa. Se kehotti Mairea menemään vanhalle graniittilouhokselle. Maire kysyi Letkun kyläpuodin kauppiaalta tietä louhokselle ja kauppias oli ihmeissään. Louhoksen olivat omistaneet kaksoisveljet, josta toinen oli kuollut louhokselle ja ruumis oli löydetty ilman päätä.

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Maire ei halunnut selittää näkyään, vaan lähti pikaisesti ohjeet saatuaan. Louhoksella oli ruostuneita vaijereita, väkipyöriä ja rataksia. Jyrkkä rinne oli täynnä graniittilohkareita sekä teräviä kivenkappaleita. Paikka näytti vaaralliselta.

Keskellä oli lampi, jonne meni väkipyörästä vaijeri. Maire veti ja veti vaijerista. kunnes vähitellen lampi alkoi hehkua vihreää loistetta. Keskeltä näytti nousevan miehen pää. Samassa kuului ”kiitos” ja näky hävisi. Maire kääntyi jo lähteäkseen pois, kun kuuli miehensä Martin äänen. ”Lähdin hyvästelemättä, mutta rakastan sinua ikuisesti. Nyt on kaikki hyvin. Hyvästi rakas”. Maire tiesi, ettei hän enää näkisi kuvajaista holvikaareissa.

Forssan museo: Charlotte ja Suomi

Vuonna 1938 saapui Forssaan itävaltalaisesta ateljeesta töihin palkattu Charlotte Handl. Hän oli taitava suunnittelija ja lahjakas käsistään. Hänen hyppysissään valmistuivat muodinmukaiset kangaskuosit tehtaan tuotantoon sekä koristekukkaset tehtaan herrasväen rouvien päähineitä kaunistamaan.

Charlotte asui Forssan keskustassa, Wahreninkadun päädyssä, yhä paikallaan sijaitsevan, keltaisen puutalon yläkerrassa. Hänen työmatkansa vei kotoa Loimijoen viertä kohti Kutomoaluetta, jossa Forssan ateljee sijaitsi.

Aputyttönä hänellä oli työssä paikallinen Suoma Särnä, joka Charlotten tapaan oli lahjakas suunnittelija ja vieläpä tuotteliaskin. Vaikka naiset työskentelivät yhdessä, syntyi heidän välilleen toisinaan eripuraa.

Kertomuksen mukaan osa Suomen piirtämistä malleista päätyi Charlottan nimiin ja valmistukseen. Tällaisesta, jos mistä uskoisi suukopua syntyvänkin, mutta mitä parhaimmillaan harjoittelijatyttö tällaiselle mahtaa.

Kehräämö: Wahrenin vierailu

Axel Wahren on palannut Kehräämölle. Hän katselee rakennuksia ja pohtii, että pystyssä ovat vielä kehräämö, paja, puusepänerä, valimo, jätekehräämö, voimalaitos ja puuvillamakasiini. Mutta toiminta niissä on kyllä jotain ihan muuta kuin hänen aikanaan.

On museota ja ravintolaa. Päiväkoti ja kirjasto, koulu ja kansalaisopisto ja vaikka mitä. Ihmisiä vilisee joka paikassa ja Wahrenin pää meinaa ihan mennä pyörälle.

Kosken kohina kuuluu kuitenkin edelleen, ihan niin kuin ennenkin ja puisto, kaunis puisto ja tehtaanohtajien kauniit talot. Siellä kelpaa käyskennellä, vähän rauhoittuakin hyöriästä menosta.

Wahren muistelee tehtaan vilkkaita vuosia, pumpulienkeleitä, kaikkia tehtaalaisia, tehtaanohtajia ja lääkärintaloa – elämä oli silloin sellaista. Punaiset vanhat tiilirakennukset kätkevät sisäänsä kaikkien tehtaalaisten tarinat. Heidänkin, jotka tulivat vasta paljon hänen jälkeensä.

Onneksi, Wahren toteaa, Kehräämö on edelleen vilkas alue ja rakennukset täynnä elämää.

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tammelan kirkko: Kuningas kirkossa

Kuningas Kustaa III Adolf ja kuningatar Maria Eleonoora istuvat arvokkaan näköisinä Tammelan komeassa kirkossa. Hakkapeliitat ovat lähdössä sotaan kuninkaan johdolla, on aika hiljentyä rukoukseen jokaisen sotilaan puolesta.

Onneksi palvelus on sentään suomeksi, jotta rahvaskin ymmärtää mistä puhutaan ja poissa ovat niin Rooman kuin idänkin piispat ja Lutherin oppia julistetaan saarnastuolista pitkään ja hartaasti 1600-luvun tapaan.

Tammelan kivikirkossa kelpaa kuninkaankin istua, niin on katto korkealla ja kellotapulin katto vielä korkeammalla, jotta kellojen kutsu kuuluu yli Pyhäjärven laajan selän ja Kaukjärven myös. Härät sen kirkonpaikan aikanaan valitsivat, siihen tehtiin kirkko mihin härät kivikuormansa kanssa pysähtyivät. Vielä kuninkaan vieraillessa kirkko oli pienempi, seuraavalla vuosisadalla kirkkoa laajennettiin niin, että yli tuhat ihmistä istumaan mahtui ja käytäväkin on 15 metriä leveä ja koko maassa toiseksi pisin. Siinä pitää tosissaan olla, kun sitä pitkin alttarille marssii.

Kaukolanharju: Koskettavaa kauneutta

Albert Edelfelt poistaa kankaan maalaustelineellä olevan taulun päältä. Hänen ystävänsä ja tuttavansa ovat tulleet katsomaan uutta taulua ja kohahtavat.

”Onko tällainen paikka olemassa?”

”Kyllä”, Albert vakuuttaa, ”työn nimi on *Kaukolanharju auringonlaskun aikaan*. Paikka on Tammelassa. Harju on Tammelan Pyhäjärven ja Kuivajärven välissä ja maisemassa on jotain uskomatonta, se on suomalainen maisema metsineen, mäkineen, järvineen...”

Albert puhuu niin, että kuulijat tuntevat jo siirtyvänsä Kaukolanharjulle ja katselevansa maisemaa, joka on yksi kauneimmista.

”En minä ole ainut taitelija, joka maiseman on löytänyt. Magnus von Wright ja Robert Ekman ja ties kuinka moni muu on Tammelaan löytäneet. Minä vietin kesäni Saaren kartanossa ja kaikki se kauneus on tehnyt minuun lähtemättömän vaikutuksen. Nouskaa Kaukolanharjulle, eikä mikään enää ole niin kuin ennen. Sellainen kauneus koskettaa sielua.”

Torransuo: Retkellä

Aaltosen perhe seisoo pitkospuilla Torransuon laitamailla.

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

”Tiedättekös, että tämä on Suomen syvin suo ja täällä on keitaita, kermittejä, kuljuja ja allikoita”, kertoo isä-Aaltonen.

Lapset, Liisa ja Leevi, ovat vallan ihmeissään.

”Mitä ne sellaiset eläimet ovat, ei kai ne pure?”

Aaltosen perhe kulkee Torronsuolla eväsreput selässään. On aurinkoinen päivä ja suolla hehkuvat jo monet ruskan värit. Äiti-Aaltosta naurattaa lasten kysymys.

”Eivät ne ole eläimiä ollenkaan. Ne ovat suon erilaista maastoa. Tuossa, missä kasvaa varpuja ja puita, on kermi. Se on kuivempi kohta. Kulju on kosteampaa ja allikossa on vettä. Näettekö?”

”Hauskoja sanoja”, toteaa Leevi ja Liisa pohtii oitis, että nepä ovat oivallisia tietokilpailusanoja.

Vastaan tulee toinenkin perhe, mutta kaikki mahtuvat ohittamaan toisensa pitkospuilla.

”Täällä on paljon lintuja ja hyönteisiä ja kasveja, joita on vain täällä. Siksi me kuljemme täällä pitkospuita pitkin, että luonto saa olla rauhassa. Talvella täällä on hienot ladut ja voimme tulla hiihtämään, vaikka kuutamoisena yönä.”

”Se vasta olisi jännää”, toteavat Liisa ja Leevi.

Portaan nahkurinverstas: Leski kaupan päälle

Nahkurimestari Mård myhäili tyytyväisenä uudella verstaallaan Portaan kylässä 1879.

Vielä joitain vuosia sitten hän oli raatanut Turussa kisällinä kurjalla palkalla. Onnekseen hän oli kuullut, että Forssassa nahkuri Pakkasen leski Ida etsi uutta mestaria liikkeeseensä. Vaikka samalla oli naitava leski, hän oli päättänyt tarttua tilaisuuteen: vauraampi elämä odotti, hän oli pätevä työhön ja leskikin oli häntä vain kymmenisen vuotta vanhempi.

Päätöstä ei ollut tarvinnut katua. Liike työllisti yli 10 miestä ja tuotti hyvin, ja hän oli päässyt arvostetun herrasväen joukkoon.

Nyt oli valmistunut sivuliike Portaaseen. Sijainti oli erinomainen: vettä saatiin Turpoonjoesta ja kylän lävitse kulki vilkas Hämeen Härkätie. Työväkeä, parkkia ja raakavuotia oli hyvin saatavilla ja työtä johtamassa luotettava mies.

Mård oli ylpeä siitä, kuinka moderni Portaan liikkeestä oli tullut. Uudenaikaisen lokomobiilin avulla käytettiin useita tehokkaita laitteita, kuten pohjanahkamankelia ja lasituskonetta.

Korteniemen sauna: Kun työt on tehty

Metsänvartija Kalle Lönngrenin kiire oli ohi. Ruis oli leikattu viikatteella, kuivattu kuhilailla ja nyt lopulta puitukin varstoilla riihessä. Apuna oli vaimo ja poika ja taloissa apuna kulkeva renki Ville. Nyt oli savusauna lämmin ja saunan jälkeen odotti vaimon tuvassa leipoma lämpimäinen ja kahvi. Herkku, jota nautittiin harvoin, juhlahetkinä, kuten tänään.

Sauna on hämärä. Sen pehmeät löylyt hellivät kipeytyneitä lihaksia ja niveliä. Kalle sulkee silmänsä ja hengittää lämmintä ilmaa. Vaimo ja poika ovat hiljaa, tietävät hekin, että se on saunassa tapana. Hyvä on saunassa istua ja ajatella ja rauhallisesti kesäisellä vihdalla paikkoja vihtoa.

Välillä pitää käydä vilvoittelemassakin, niin kipakasti kiuas sihahtaa. Lopulta kaikki ovat puhtoisia, saunan lämmittämiä. Kalle heittää vielä löylyt ulos mennessään.

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

”Miksi”, poika kysyy isältään.

”Saunatonttuhan se siellä kylpee meidän jälkeen, etkös sitä muista. Saunatontulle pitää aina löylyt jättää, muuten vihastuu ja seuraavalla kerralla ei ole pehmoiset löylyt, vaan niin kipakat, että menee varpaatkin rullalle”, vastaa isä hymyillen.

Rengon kirkko: Pyhän Jaakon kirkossa

Vaeltajan kaapu on haalistunut, jalkineet kuluneet eikä matkassa ole kepin lisäksi kuin pieni säkki olalla, mitä lie sen sisällä. Pitkään hän seisoo kirkon ovella ennen kuin astuu sisälle Pyhän Jaakon kirkkoon. Hän kumartaa päänsä, käsi tekee ristin merkin rintaan ja hiljaa istuu vaeltaja kirkon viimeiseen penkkiin. Vain huulet aavistuksen liikkuen hän lukee Pyhän Jaakon rukousta:

”Valtias, Herra, joka lähestyt meitä armolla ja laupeudella, ja olet antanut meille, kurjille, syntisille ja arvottomille palvelijoillesi rohkeuden seistä pyhän uhrialttarisi edessä...”

Rukouksen luettuaan vaeltaja katselee ympärilleen ja näkee kirkon kauneuden, sen vanhat alttaritekstiilit ja kynttilänjalat, sen käytössä kuluneet penkit. Kirkon muoto on niin erilainen, kahdeksankulmainen ja isoista ikkunoista tulvii valoa. Mielen valtaa kiitollisuus.

Kirkon ulkopuolella vastaan tulee toinen vaeltaja.

”Mistä kaukaa tulet? Pyhiinvaelluksella minäkin”, nuori mies sanoo.

”Ei pitkältä, mutta aikojen takaa. Mene sisälle, siellä on rauha”, vaeltaja vastaa hymyillen.

Rengon kotiseutumuseo, Härkätien museo: Elämänmenoa

Elämänmenosta se kertoo. Tavallisten kuolevaisten ja vähän pyhempien ja tärkeämpienkin eli kirkon ihmisten ja kruunun asialla liikkuneiden elämästä. Vanha lainajyvämäkasiini, 1800-luvun puolella rakennettu, on yhä suoraselkäinen ja ryhdikäs.

Arvokkaana se seisoo harmaan kivikirkon naapurina, mukisematta osastaan olla vaatimattomampi. Tärkeä tehtävä jos on ollut kirkolla, on se ollut lainajyvämäkasiinillakin – toinen tarjosi hengen ja toinen ruumiin ravintoa.

Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Hämeen liitto
Regional Council of Häme

HAMK
HÄMEEN AMMATTIKORKEAKOULU
HÄME UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kirkko kerää edelleen ihmisiä sisälleen useinkin, lainajyvämakasiinin täyttävät ihmisten elämästä kertovat esineet ja toki kävijätkin, jotka ihmettelevät entisajan elämää. Iestetyt härät ja viinakalu, ne ihmisiä ihmetyttävät. Kirkon vanhat aarteet ja Härkätien kulkijoiden elämä – siellä niitä kulki tärkeitä kruunun asiallakin liikkuneita.

Onhan lainajyvämakasiinissa toki siihenkin liittyviä työkaluja, niitä arkisimmista arkisimpia. Monelle se on ihmeellistä, tuo mennyt elämä, huokailee suoraryhtinen makasiini ja toivottaa taas hämmästelijät tervetulleeksi.

Päätarina jatkuu:

Sabina on perillä. Hän on tavannut monenlaisia ihmisiä monessa ajassa. Merkittäviä ihmisiä, jotka ovat oikeasti vaikuttaneet historian kulkuun. Ei hän edes muistanut kaikilta rahaansa kysellä, kun oli niin ihmeellistä ja jotkut paikat olivat niin jännittäviä, ettei hän edes uskaltanut ottaa puheeksi omaa asiaansa.

Hän näki ajassa taaksepäin ja eteenpäin ja asioiden sulattamiseen menisi vielä pitkän aikaa. Saunan lämpöä ja hartaan hiljaista tunnelmaa hän jäi kyllä kaipaamaan, kun oli ensin tointunut siitä, että nahka tuntui käryävän.

Sabina on löytänyt kotinsa. Se löytyi lopulta toisen kulkijan sydäimestä – he molemmat etsivät kotia ja yhteinen paikka löytyi Suomen saloilta, kauniista lehtometsästä pellon laitamalta, järven sinen ääreltä.

Sabina oppi matkallaan, että ihminen tarvitsee lopulta aika vähän ollakseen onnellinen. Enemmän rakkautta kuin rikkautta, enemmän oman tuvan turvallisuutta kuin linnojen loistoa.

Sabinan raha jäi löytämättä, ehkä sen löytää seuraava kulkija. Kenties sinä.